

Examen VMBO-GL en TL
2026

tijdvak 1
woensdag 13 mei
13.30 - 15.30 uur

economie CSE GL en TL

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 42 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 55 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Meer uit je geld halen

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 1 en 2 in de bijlage.

Het gezin van Mirella Kraan wil graag meer geld gaan sparen. Mirella wil de inkomsten en uitgaven van haar gezin vergelijken met de inkomsten en uitgaven van een gemiddeld gezin. Ze heeft een financieel jaaroverzicht gemaakt.

Gebruik informatiebron 1.

- 2p 1 Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Het financiële jaaroverzicht is ...(1)... (niet / wel) een voorbeeld van een begroting. In dit overzicht is de functie van geld een ...(2)... (rekenmiddel / ruilmiddel). De ontvangen rente van het gezin Kraan noemen we ...(3)... (creditrente / debetrente).

Op de website van het Nibud vindt Mirella een onderzoek naar de inkomsten en uitgaven van gezinnen in Nederland.

Gebruik informatiebron 1.

- 2p 2 Volgens het Nibudonderzoek zijn de dagelijkse huishoudelijke uitgaven gemiddeld 12% van het totale inkomen. De dagelijkse huishoudelijke uitgaven van het gezin Kraan zijn hoger.

→ Bereken hoeveel euro het gezin Kraan per jaar meer uitgeeft aan dagelijkse huishoudelijke uitgaven dan de gemiddelde 12%. Schrijf ook je berekening op.

- 1p **3** Het gezin Kraan koopt relatief veel A-merken, daar kunnen ze dus geld besparen. Dat A-merken duurder zijn dan de huismerken heeft onder andere te maken met de naamsbekendheid van het A-merk.
Welk instrument van de marketingmix gebruikt een A-merk voor de naamsbekendheid?
- A personeelsbeleid
 - B plaatsbeleid
 - C prijsbeleid
 - D promotiebeleid

- 1p **4** Het gezin Kraan heeft € 250 aan rente ontvangen, dat is 1% rente op jaarbasis. Mirella: "Dat betekent dat de reële rente negatief kan zijn."
→ Verklaar dat de reële rente negatief kan zijn.

Het gezin Kraan denkt na over beleggen. Op de Barobank-site wordt uitgelegd dat het in de periode 1-1-2023 tot en met 1-1-2026 voordelig was om te beleggen in het aandeel XEA. Er is in deze periode geen dividend uitgekeerd door XEA.

Gebruik informatiebron 2.

- 2p **5** Bereken dat het beleggen van € 10.000 in het aandeel XEA in deze periode tot een hoger eindbedrag zou hebben geleid dan het sparen van € 10.000 met een samengestelde rente van 1%. Schrijf ook je berekening op.

Kledingdumping in Ghana

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 3 in de bijlage.

Afrika gaat tweedehandskleding uit westerse landen weren

Westerse landen dumpen massaal niet-verkochte kleding in ontwikkelingslanden. Dit komt omdat er veel goedkope kleding in de westerse landen is. In 2021 is 554.000.000 kilogram kleding als afval weggegooid of geëxporteerd naar Afrika.

- 1p **6** In Nederland is de situatie iets anders. De Nederlandse consument kiest steeds vaker voor duurdere merkkleding.

Wat is hiervoor een juiste verklaring?

- A** De welvaart in Nederland is afgenomen, waardoor de vraag naar merkkleding is gestegen.
- B** De welvaart in Nederland is toegenomen, waardoor de vraag naar merkkleding is gestegen.
- C** De welvaart in Nederland is toegenomen, waardoor het aanbod van merkkleding is gedaald.

Gebruik informatiebron 3.

- 1p **7** Bereken het aantal niet-verkochte kledingstukken dat wordt geëxporteerd. Schrijf ook je berekening op.

Bij een kledingmarkt in Ghana komen wekelijks 20 miljoen niet-verkochte kledingstukken aan. Volgens onderzoek verlaat 40% daarvan de markt als afval.

- 2p **8** Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Goedkope kleding wordt verkocht aan Ghana, omdat in westerse landen ...**(1)**... (de vraag naar / het aanbod van) goedkope kleding kleiner is dan ...**(2)**... (de vraag naar / het aanbod van) goedkope kleding.
Ghana is van plan protectiemaatregelen in te stellen voor kleding.
Voor Ghana ...**(3)**... (verbetert / verslechtert) dan de betalingsbalans.

Steeds meer Afrikaanse landen willen voor kleding uit westerse landen een importverbod invoeren. De geïmporteerde kleding is zo goedkoop dat lokale producenten daar niet tegen kunnen concurreren.

- 1p **9** Ghana twijfelt nog over een importverbod. Tegelijkertijd wil Ghana ook de lokale producenten helpen.

Hier staan vijf economische verschijnselen in Ghana:

- 1 Er wordt veel goedkope kleding verkocht aan Ghana.
- 2 Door het grote aanbod van goedkope westerse kleding is het totale aanbod van kleding in Ghana groot.
- 3 De Ghanese kledingbedrijven kunnen niet investeren in nieuwe productietechnieken.
- 4 De Ghanese kledingbedrijven moeten een lage winstmarge toepassen.
- 5 De productieketen in Ghana blijft minder efficiënt, omdat er geen innovatie plaatsvindt.

In welke regel staan deze verschijnselen zo, dat er een logische gedachtegang ontstaat?

- A** 1 → 2 → 3 → 4 → 5
- B** 1 → 2 → 4 → 3 → 5
- C** 1 → 3 → 2 → 4 → 5
- D** 1 → 3 → 4 → 2 → 5
- E** 1 → 4 → 2 → 3 → 5
- F** 1 → 4 → 3 → 2 → 5

- 2p **10** De Ghanese kledingbedrijven willen dat de Ghanese overheid zo snel mogelijk protectiemaatregelen invoert voor kleding uit westerse landen.
→ Noem naast een importverbod een andere protectiemaatregel en leg uit dat de maatregel nadelig is voor Ghanese consumenten.

Benzineprijs stijgt verder

Door de hogere benzineprijzen wordt autorijden steeds duurder voor mensen met een benzineauto. De prijs van een liter benzine bestaat voor ongeveer de helft uit belastingen.

- 2p 11 Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Voor het bezit van een auto moet je ...(1)... (inkomstenbelasting / motorrijtuigenbelasting / vennootschapsbelasting) betalen aan de overheid. Deze belasting is een voorbeeld van ...(2)... (houderschapsbelasting / omzetbelasting / roerende zaakbelasting).

- 1p 12 Voor het gebruik van een auto betaal je ook belasting, zoals accijns en btw. Accijns is een bron van inkomsten voor de overheid. De overheid heeft met de heffing van accijns een ander doel.
→ Noem het doel van de overheid om accijns te heffen.

De hoge benzineprijs raakt vooral werknemers die moeten reizen voor hun werk. De vakbond eist van de werkgevers een hogere kilometervergoeding voor het woon-werkverkeer. De vergoeding is nu € 0,19 per kilometer.

kosten woon-werkverkeer van een gemiddelde werknemer	
–	rijdt 9.540 kilometer (km) per jaar
–	gemiddeld verbruik benzineauto: 1 liter op 15 km
–	gemiddelde benzineprijs: € 2,43 per liter
–	overige kosten: € 0,32 per km

- 2p 13 Een werknemer krijgt niet alle reiskosten vergoed.
→ Bereken de reiskosten die een gemiddelde werknemer per jaar wel maakt, maar niet vergoed krijgt. Schrijf ook je berekening op.

Een Nederlandse organisatie voor duurzaamheid denkt dat een hogere kilometervergoeding zal leiden tot meer benzineverbruik. Zij zien liever dat de overheid investeert in de elektrische auto.

- 1p **14** Door de hogere benzineprijs zullen automobilisten sneller overstappen naar elektrische auto's.

Hier staan vijf economische verschijnselen:

- 1 De benzineprijs stijgt.
- 2 De kosten per kilometer van een benzineauto stijgen.
- 3 De vraag naar elektrische auto's stijgt.
- 4 Een elektrische auto wordt vergeleken met een benzineauto relatief goedkoper.
- 5 Er worden meer elektrische auto's verkocht.

In welke regel staan deze verschijnselen zo, dat er een logische gedachtegang ontstaat?

- A** 1 → 2 → 3 → 4 → 5
B 1 → 2 → 4 → 3 → 5
C 1 → 3 → 2 → 4 → 5
D 1 → 3 → 4 → 2 → 5
E 1 → 4 → 2 → 3 → 5
F 1 → 4 → 3 → 2 → 5

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 4 in de bijlage.

Brainport Eindhoven is een samenwerking tussen bedrijven, het onderwijs en de overheid in de regio Eindhoven. De bedrijven zijn voornamelijk moderne technische bedrijven met een hoge arbeidsproductiviteit.

- 1p **15** Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

De arbeidsproductiviteit heeft invloed op de ...(1)... (inkoopwaarde van de omzet / loonkosten per product). De arbeidsproductiviteit stijgt door ...(2)... (een betere arbeidsverdeling / meer werknemers aan te nemen).

- 1p **16** Om op zorgkosten te besparen werken ziekenhuizen samen met moderne technische bedrijven.

Ziekenhuisbehandelingen kunnen nu en in de toekomst goedkoper worden uitgevoerd door de samenwerking met Brainport Eindhoven.

Hier staan vijf economische verschijnselen:

- 1 Ziekenhuizen werken samen met moderne technische bedrijven.
- 2 De arbeidsproductiviteit in ziekenhuizen neemt toe.
- 3 De artsen kunnen medische handelingen sneller uitvoeren.
- 4 Ziekenhuizen gebruiken nieuwe medische technologie.
- 5 Ziekenhuisbehandelingen worden goedkoper.

In welke regel staan deze verschijnselen zo, dat er een logische gedachtegang ontstaat?

- A** 1 → 2 → 3 → 4 → 5
B 1 → 2 → 4 → 3 → 5
C 1 → 3 → 2 → 4 → 5
D 1 → 3 → 4 → 2 → 5
E 1 → 4 → 2 → 3 → 5
F 1 → 4 → 3 → 2 → 5

In Brainport Eindhoven is een tekort aan werknemers. Tegelijkertijd zijn er ook beschikbare arbeidskrachten. Dit zijn mensen die bijvoorbeeld momenteel werkloos zijn of mensen die niet direct op zoek zijn naar werk.

Gebruik informatiebron 4.

- 2p **17** Bereken het aantal beschikbare arbeidskrachten (a) in Brainport Eindhoven. Schrijf ook je berekening op.

- 1p **18** In Brainport Eindhoven werken relatief veel werknemers. Hierdoor zijn voor veel bedrijven de loonkosten hoog.
→ Verklaar dat de concurrentiepositie van Brainport Eindhoven door de hoge loonkosten verslechtert.
- 1p **19** Brainport Eindhoven investeert in onderwijs in de regio.
→ Geef een verklaring waarom Brainport Eindhoven investeert in onderwijs.

Energiearmoede

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 5 in de bijlage.

Volgens een rapport van TNO leeft ongeveer 7% van alle huishoudens in Nederland in energiearmoede. Een huishouden met energiearmoede heeft drie kenmerken:

- een slecht geïsoleerd woonhuis
- een laag inkomen
- hoge energiekosten

In het rapport is er sprake van een laag inkomen als het besteedbaar inkomen lager is dan 130% van het sociaal minimum.

Het sociaal minimum bedraagt € 1.500 per maand.

Karen is sinds kort eigenaar van een woning. Ze heeft een overzicht gemaakt van haar maandelijkse inkomsten en uitgaven.

inkomsten		uitgaven	
nettoloon	€ 1.608	dagelijkse huishoudelijke uitgaven	€ 240
zorgtoeslag	€ 112	vaste lasten	€ 960
		incidentele uitgaven	€ 520
besteedbaar inkomen	€ 1.720	totaal uitgaven	€ 1.720

1p **20** Bereken of Karen volgens het rapport een laag inkomen heeft. Schrijf ook je berekening en conclusie op.

1p **21** De energiekosten bedragen voor Karen per maand € 179 voor gas en € 45 voor elektriciteit.
→ Bereken de totale energiekosten van Karen in procenten van haar besteedbaar inkomen. Schrijf ook je berekening op.

Karen beseft dat zij een huishouden heeft dat veel energie gebruikt. Ze wil daar iets aan doen door te investeren in energiebesparende maatregelen, maar dat is afhankelijk van de terugverdientijd.

- 1p 22 De terugverdientijd is de tijd die het duurt om een investering terug te verdienen. Deze terugverdientijd hangt onder andere af van de gasprijs.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Door een stijgende gasprijs wordt de besparing op de energiekosten in euro's per jaar ...(1)... (groter / kleiner). Hierdoor zal het ...(2)... (langer / minder lang) duren voordat een investering is terugverdiend.

Bijna al het spaargeld van Karen is opgegaan aan de koop van haar woning. Ze heeft bijna geen spaargeld meer over voor energiebesparende investeringen. Karen kan wel gebruik maken van de 'energiebespaarlening'.

- 1p 23 Volgens verduurzamingnederland.nl is de 'energiebespaarlening' voordeliger dan andere leningen.
Waardoor is deze lening voordeliger dan andere leningen?
A Het totale bedrag aan aflossing is lager.
B Het totale bedrag aan rente is lager.
C Het totale bedrag aan rente is lager en het totale bedrag aan aflossing is lager.

Gebruik informatiebron 5.

- 1p 24 Karen besluit om een energiebespaarlening voor € 5.000 af te sluiten.
→ Bereken de totale kredietkosten voor Karen. Schrijf ook je berekening op.
- 1p 25 Karen heeft recht op overheidssubsidie als ze energiebesparende maatregelen neemt. Ze vraagt zich af waarom de overheid dat eigenlijk doet: "Ik heb toch zelf voordeel van een beter geïsoleerd huis, namelijk lagere energiekosten."
→ Noem een reden waarom de overheid wil dat er meer energiebesparende maatregelen worden genomen.

Bakkerij in nood

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 6 in de bijlage.

Mariska heeft 10 jaar geleden de bakkerij overgenomen van haar vader. De bakkerij heeft nog steeds dezelfde naam, bakkerij Van de Ven. De afgelopen jaren draaide het bedrijf financieel goed. Maar de financiële vooruitzichten voor het komende jaar zijn slecht. Vooral omdat de energie- en grondstofprijzen enorm zijn gestegen.

- 1p 26 Bakkerij Van de Ven heeft te maken met gestegen overige bedrijfskosten. Wat is de juiste manier om de overige bedrijfskosten te berekenen?
- A brutowinst – inkoopwaarde = overige bedrijfskosten
 - B brutowinst – nettowinst = overige bedrijfskosten
 - C omzet – inkoopwaarde = overige bedrijfskosten
 - D omzet – nettowinst = overige bedrijfskosten

Een belangrijke grondstof voor brood is graan. De gestegen graanprijzen worden veroorzaakt door een kleinere graanoogst.

Gebruik informatiebron 6.

- 1p 27 Welke grafiek geeft op juiste wijze de prijsstijging van graan weer?
- A grafiek a
 - B grafiek b
 - C grafiek c
 - D grafiek d

Mariska moet de gestegen kosten doorberekenen in de verkoopprijs van haar brood. Ze heeft onderstaande gegevens over haar productie van tarwebrood verzameld.

vaste kosten per jaar	€ 45.000
variabele kosten per tarwebrood	€ 0,70
aantal tarwebroden per jaar	50.000 tarwebroden

- 1p 28 Bereken de kostprijs van een tarwebrood op basis van deze gegevens. Schrijf ook je berekening op.
- 2p 29 Mariska verwacht dat haar klanten overstappen op goedkoper brood van de supermarkt vanwege de hoge verkoopprijs in haar bakkerij.
→ Leg in twee stappen uit dat de verkoopprijs van brood in de supermarkt lager is dan bij bakkerij Van de Ven. Gebruik daarbij het begrip vaste kosten.

Samen met de boekhouder maakt Mariska een financieel overzicht voor komend jaar.

verwachte omzet	€ 190.000
kosten in % van de omzet:	
inkoopwaarde	50%
personeelskosten	25%
huisvestingskosten	15%
overige kosten	25%

- 2p **30** Bereken het verwachte nettoresultaat voor het komend jaar. Schrijf ook je berekening op.
- 1p **31** Bakkerij Van de Ven komt na enige tijd diep in de schulden en vraagt faillissement aan. Bij faillissement stelt de rechtbank vast dat een ondernemer niet meer in staat is de schulden te betalen. Bakkerij Van de Ven heeft als rechtsvorm een besloten vennootschap (bv).
→ Leg het voordeel van een bv vergeleken met een eenmanszaak uit, in geval van een faillissement.

Maaltijd-bezorgbedrijven

Er zijn in Nederland drie maaltijd-bezorgbedrijven: Delivering, Huisbezorgd en Überhaupt. Huisbezorgd wil graag een nieuwe website laten maken. Stefano heeft zijn mbo-studie webdesign afgerond en laat zich inhuren als zelfstandig ondernemer door verschillende opdrachtgevers, waaronder Huisbezorgd.

- 1p **32** Van welke marktvorm is sprake bij de maaltijd-bezorgbedrijven in Nederland?
- A monopolie
 - B monopolistische concurrentie
 - C oligopolie
 - D volkomen concurrentie
- 2p **33** Doordat Stefano zich als zelfstandig ondernemer laat inhuren, wordt hij geen werknemer.
- Noem twee voordelen voor Stefano als hij als zelfstandig ondernemer werkt.
- 1p **34** Voor zelfstandige ondernemers gelden andere regels dan voor werknemers.
- Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
- Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.*
- Doordat Huisbezorgd geen sociale verzekeringspremies voor Stefano betaalt, heeft hij bij arbeidsongeschiktheid geen recht op een ...**(1)**... (bijstandsuitkering / WIA-uitkering). Stefano bouwt als zelfstandig ondernemer niet automatisch ...**(2)**... (AOW / pensioen) op.
- 1p **35** Huisbezorgd is een internationaal bedrijf. Het is in Nederland een naamloze vennootschap en betaalt belasting over de winst. Welke belasting betaalt Huisbezorgd over de winst in Nederland?
- A houderschapsbelasting
 - B loonbelasting
 - C omzetbelasting
 - D vennootschapsbelasting

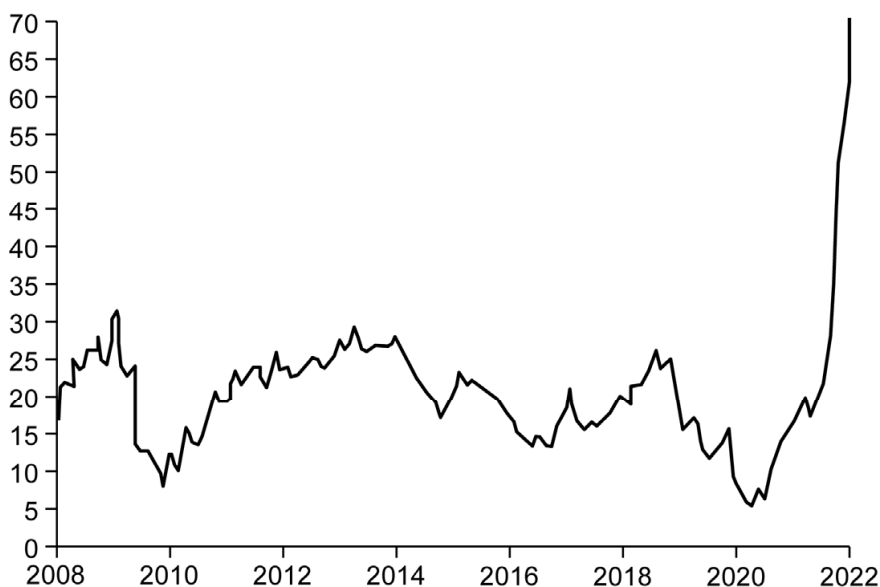
Huisbezorgd is op zoek naar manieren om minder belasting te betalen over de winst. Huisbezorgd Nederland heeft daarom een lening van € 16 miljoen afgesloten bij Huisbezorgd Singapore tegen een rente van 7,5%. Deze rente is aftrekbaar van de winst in Nederland en dit levert een belastingvoordeel op. Het belastingpercentage in Nederland bedraagt 25%.

- 2p **36** Bereken het belastingvoordeel van Huisbezorgd Nederland. Schrijf ook je berekening op.
- 1p **37** Meerdere bedrijven maken gebruik van dit belastingvoordeel, waardoor de inwoners van Nederland worden benadeeld.
→ Verklaar dat de inwoners van Nederland een nadeel hebben door het belastingvoordeel van de bedrijven.

Aardgas uit Noorwegen

Noorwegen levert 18% van het aardgas dat in Europa wordt gebruikt. Nederland koopt aardgas van Noorwegen. Noorwegen is geen lid van de EU. Na 2020 is de aardgasprijs op de wereldmarkt flink gestegen.

wereldmarkt voor aardgas: prijs in euro's per megawattuur

- 2p 38 Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

De prijs van aardgas stijgt doordat de vraag naar aardgas ...(1)... (groter / kleiner) is dan het aanbod van aardgas. De wereldmarkt van aardgas is een ...(2)... (abstracte / concrete) markt. Door de gestegen aardgasprijs is de importwaarde op de betalingsbalans van Nederland ...(3)... (gedaald / gestegen).

- 1p 39 Er zijn meerdere verklaringen voor de stijging van de aardgasprijs in 2022 in Nederland.

Wat is een juiste verklaring voor deze hogere aardgasprijs?

- A Nederland pompt zelf minder aardgas op.
- B Nederlanders stappen over op energiezuinige cv-installaties.
- C Nederlanders stappen over van aardgas op zonnepanelen.
- D Noorwegen exporteert meer aardgas naar Nederland.

- 1p **40** Het Noorse aardgas wordt betaald in Noorse kronen (NOK).
De wisselkoers van de euro ten opzichte van de Noorse kroon daalde in de afgelopen maanden.
→ Verklaar dat de prijs van aardgas uit Noorwegen hierdoor is gestegen voor Nederland.

Behalve Nederlandse huishoudens heeft ook de glastuinbouw in Nederland last van de hoge aardgasprijs. De glastuinbouwkassen worden verwarmd met aardgas. Ondernemers in de glastuinbouw verwachten een daling van de export van hun producten.

- 1p **41** De stijging van de aardgasprijs in Nederland kan leiden tot minder export van producten uit de Nederlandse glastuinbouw.
Hier staan vijf economische verschijnselen:
- 1 De aardgasprijs stijgt.
 - 2 De bedrijfskosten in de glastuinbouw nemen toe.
 - 3 De concurrentiepositie van de Nederlandse glastuinbouw verslechtert.
 - 4 De verkoopprijs van glastuinbouwproducten stijgt.
 - 5 De export van glastuinbouwproducten daalt.
- In welke regel staan deze verschijnselen zo, dat er een logische gedachtegang ontstaat?
- A** 1 → 2 → 3 → 4 → 5
B 1 → 2 → 4 → 3 → 5
C 1 → 3 → 2 → 4 → 5
D 1 → 3 → 4 → 2 → 5
E 1 → 4 → 2 → 3 → 5
F 1 → 4 → 3 → 2 → 5

- 1p **42** Nederland wil de CO₂-uitstoot verlagen door minder gebruik te maken van fossiele brandstoffen, zoals aardgas. Om de klimaatdoelstellingen te bereiken wil Nederland overstappen op schonere vormen van energie, zoals wind- en zonne-energie.
→ Verklaar dat een hoge aardgasprijs ertoe kan leiden dat de klimaatdoelstellingen eerder bereikt worden.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.